

En boble er bristet – igen, igen. Men, som der står i Højskolesangbogen, "boblen er ikke verden, læg verden det ej til last!". Alligevel får bobler og bobleøkonomier en række uheldige egenskaber ved os mennesker til at blomstre. Og når boblerne så brister, bliver skavankerne synlige for alle.

De sidste 8-10 års økonomiske boble har fået mange – også mange andre end Stein Bagger – til at leve over evne på en måde. Det er en livsstil, der bekræfter spådommen om vores tid, den senmoderne tid, som præget af et liv i overhalingsbanen under mantraet "mig selv og min egoisme". Friværdier er blevet realiseret, individer og ressourcer eksponeret og vi har som små børn råbt "Se mig!". Kun de færreste kan sige sig fri, for hvem vil, i sin menneskelige skrøbelighed, ikke gerne have en (større) fladskærm, drikke en (endnu) bedre rødvin, rejse til de (rigtig) fede strande, bjerge eller jungler endsige eje en sportscruiser i Tuborg Havn? Entertaineren Finn Nørbygaard er ufrivilligt blevet arketyper på den lille mand i dette drømmenes finansielle cirkus: Et par ærligt tjente millioner investeres og hundreddobles af den varme luft i IT Factory. Så langt så godt, for reelt set kan manden kun tabe den indskudte kapital. Men på den varme luft og sit glatte ansigt, og fordi den finansielle sektor også kun består af skrøbelige mennesker med hang til hurtige gevinster, låner han et tilsvarende beløb til yderligere investeringer. Og så er det klart at det går galt, når boblen brister og Bagger kører mod vest og den varme luft forsvinder ud i verdensrummet som på en stjerneklar vinternat. Tilbage står entertaineren med gæld i hundred-millionerkroners klassen!

Inderst inde vidste vi, at den var gal. De sydasiatiske tigerøkonomier viste sig at være gjort af papir. IT-boblen bristede. Også friværdiboblen måtte revne engang.

Også etisk var vi på vildspor – og vi vidste det et sted nede i mellemgulvet. Kombinationen af individualisme og egoisme var fed at udleve, men moralsk forkastelig. Den tog ikke hensyn til nogen eller

noget. Allerede Platon skal have sagt, da han anbefalede sin egen drømmestat af en hierarkisk sorteringsmaskine: Enten tænker man kollektivt-altruistisk, og så er man for mine statstanker. Eller også tænker man individuelt-egoistisk, og er imod. Helt i Bush's ånd!

Fra Platons tid er vi blevet vænnet til at sætte lighedstegn mellem individualisme og egoisme og mellem fællesskab og altruisme. De fleste teorier om det senmoderne beskriver på forskellig vis en bevægelse fra 50'ernes og 60'ernes socialdemokratiske, altruistiske kollektiv, der grundlagde og opbyggede velfærdsstaten, til nutidens fokus på den enkelte og dennes egoisme som den akse møllehjulet drejer sig om. Og som altså i den grad indfanger os i sine bobler.

Men det *behøver* ikke være sådan. Og det *er* ikke sådan. Karl Popper, det tyvende århundredes største videnskabsteoretiker, beskrev i 'Det åbne samfund og dets fjender' fra 1945 muligheden for at krydskombinere begreberne, så fællesskabet sættes sammen med egoismen og individualisme med altruisme.

Det egoistiske kollektiv, der lukker sig om sin egen selvtillid og står stejlt mod dem, der ikke er med i kollektivet, er ikke en ukendt faktor i den moderne tidsalder. Gruppeegoismen optræder i mange forklædninger rundt om i verden. Alle steder er den karakteriseret ved traditionalismens stammemoral med en angst for og en afstandtagen fra den modernes projekt, der mere eller mindre retfærdigt beskyldes for at fremme den grådighed netop bobleøkonomierne eksponerer. Det egoistiske kollektiv kan findes i den islamiske fundamentalisme i Mellemøsten, i det kristne højre i det amerikanske bibelbælte og herhjemme i Dansk Folkeparti. DF ser sig selv som vogteren af danskheden. Det er det kollektive element. Og som beskytteren mod den 'udenvælts fjende'. Der er det egoistiske element.

Som modkultur til det senmoderne projekt samler gruppeegoismen i de åbne samfund de stemmer, ofte ret mange endda, der ikke formåede at tage bevægelsen fra det altruistiske kollektiv til den individuelle egoisme. Med stor strategisk kløgt og snilde har DF formået at udnytte

dette behov for modreaktion til en udvikling, der opleves som uoverskuelig for mange.

Når krisen i ugerne og månederne fremover uddybes og den individuelt-egoistiske følelse af uovervindelig aftager, vil mange begynde at besinde sig, både økonomisk og moralsk. Og da byder det fjerde alternativ sig til – den individuelle altruisme. Den er kendetegnet ved et udgangspunkt i det enkelte menneske og dets ret til selvbestemmelse, men med en fordring om også at se ud over egen næsetip – om medbestemmelse og endda solidaritet med de svage stillede. Den er kendetegnet ved en sund forståelse af ens egen betydning i forhold til andre mennesker.

Værdimæssigt har den individuelle altruisme fat i nogle af de klassiske dannelsesmæssige dyder som for eksempel filosofen Immanuel Kants tale om myndighed i eget liv – om myndigheden ved at bruge sin forstand og de evner og færdigheder man besidder. Det gælder også færdigheder i etisk henseende. Vi bestemmer selv og har selv ansvar for at bestemme vore mål i livet og med livet. Men som Kant også skriver: "Det er så bekvemt at være fej", at afvise myndighedens ansvar og lade sig lede af andre – også hvor 'den anden' er bobleøkonomiernes grådighed.

Etisk tilbyder Karl Popper os gennem "en sober kombination af individualisme og altruisme" et alternativ, der netop trodser bobleøkonomiernes grådighed og higen efter succes og belønning. Ved hver især at påtage os ansvaret for vort eget liv og gøre det så godt vi kan, og altruistisk støtte andre til at gøre det sammen, og – og det er det væsentlige i denne sammenhæng – ved hele tiden lede efter og rette de fejl vi uundgåeligt begår, kan vi sammen skabe et samfund, der er til at leve i for alle. På samme måde som det videnskabelige samfund ser problemer, udkaster løsningsforslag og tester hypoteser. Og som den demokratiske politiske proces forløber, hvor løsningsforslag accepteres eller forkastes ved valgurnerne. Etikken kan læres, blandt andet ved at

bruge dagligsproget med lidt mindre fokus på følelserne og lidt mere fokus på det rationelle.

Når der i dag er så megen fokus på de naturvidenskabelige fag for eksempel i folkeskolen, behøver det ikke kun at handle om en skole for erhvervslivet – perspektivet kan være langt videre: De naturvidenskabelige fag er de i egentlige forstand innovative fag, modsat (og uden at forklejne dem) udtryksfagene som musik, sløjd osv. Det er de naturvidenskabelige fags tænkemåde, der har skabt grundlaget for de demokratiske samfund. Tilsammen betyder det, at de naturvidenskabelige fag og deres måde at forholde sig til verden på er byggestenene i det samfund vi kender til i vores del af verden. Det gør fagene til i høj grad vigtige og væsentlige fag – også langt ud over deres umiddelbare pekuniære kvaliteter for dansk industri.